

Onderwerp	Aanpak ter voorkoming van droogte en verdroging in de bebouwde omgeving
Trekker	Gemeenten in hun rol als regievoerder op droogtebestrijding in de bebouwde omgeving.
Codering vanuit het Grondwaterconvenant	<p>1 G en 3 a,b en c</p> <p>1 G Bijdragen bebouwd gebied aan grondwaterdoelen via het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie</p> <p>3 B In omgevingsplannen ruimte maken en richting geven aan herstel van de grondwaterbalans en structurele aanpak van droogte en verdroging;</p> <p>3 C Grondwateraanvulling in stedelijk gebied stimuleren, o.a. door afkoppelen en aanpassen Keur.</p> <p>Punt 3 A wordt niet in dit factsheet behandeld</p> <p><i>3 A Bij ruimtelijke ontwikkeling zoals woningbouw gebruik maken van innovaties om het drinkwaterverbruik te verminderen zoals grijs water en opvang en hergebruik van relatief schoon huishoudelijk afvalwater, inclusief decentrale zuivering. Dit valt binnen ontwikkeltraject B.</i></p>
Aanleiding	<p>Gemeenten doen al veel in het kader van klimaatadaptatie. Thema's zoals de gezonde leefomgeving en klimaatadaptatie zijn veelal opgenomen in het gemeentelijk beleid; met soms sustainable development goals t.a.v. water/droogte. De droogteaanpak lift mee in de klimaatadaptatiemaatregelen van gemeenten zoals structureel afkoppelen.</p> <p>Voor toetreding tot het BBG is het van belang zichtbaar te maken welke bijdrage gemeenten leveren aan de droogteopgave en de goede voorbeelden naar boven te halen, bijvoorbeeld via het Platform klimaatadaptatie en de klimaatprogramma's van de werkregio's. Dit levert veel inspiratie aan elkaar en maakt de bijdrage aan de Droogteopgave helder.</p> <p>Gemeenten kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de Droogteopgave in de bebouwde omgeving omdat zij regie voeren op de klimaatbestendige inrichting van de bebouwde omgeving. Zij:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ een sleutelrol hebben in de bebouwde omgeving; via hun RO-instrumentarium toetsen en bewaken zij het beleid/de richtlijnen bij ontwikkelingen; ▪ een zorgplicht hebben voor de inzameling van stedelijk afvalwater en voor hemelwater en grondwater. De gemeente geeft in haar beleid aan hoe ze omgaat met deze zorgplichten. ▪ zij onder de omgevingswet een waterhuishoudingsplan kunnen opstellen waarin staat hoe zij omgaan met hemelwater, grondwater, oppervlaktewater en afvalwater. Hierin kunnen kwantitatieve doelstellingen worden opgenomen waardoor de grondwaterbalans in stedelijk en landelijk gebied hersteld kan worden. Tegelijkertijd vervalt landelijke wetgeving over o.a. lozingen op oppervlaktewater en riolering. Dit biedt gemeentes ruimte om onder het Besluit Activiteiten Leefomgeving (BAL) het aansluiten van regenwater of huishoudelijk afvalwater op de riolering in bepaalde gevallen niet meer toe te gaan staan (niet doelmatig), om strengere bergingseisen op te stellen en om het opheffen van foutaansluitingen verplicht te stellen, zodat regenwater kan worden ingezet om het grondwaterpeil aan te vullen. ▪ staan dichtbij inwoners, waardoor ze niet alleen in de openbare maar ook de in particuliere ruimte invloed kunnen uitoefenen op het vasthouden van regenwater. <p>In het bebouwd gebied zijn veel mogelijkheden voor kleinschalige aanpassingen in de inrichting om vooral regenwater op te kunnen vangen en te laten infiltreren in het grondwater. De aard van deze maatregelen is vaak veel technischer dan buiten de bebouwde kom, als gevolg van het gebrek aan ruimte.</p> <p>Doordat gemeenten zelf de regie voeren, is hierin ruimte voor lokaal maatwerk en doelmatigheidsafwegingen (aansluitend bij de fysische kenmerken van gebieden, zoals peilgestuurd of op hoge droge zandgrond).</p>
Doelstelling /opgave(n)	Vanuit de rol als regievoerder op de inrichting van bebouwd gebied kan de gemeente sturen op meer water vasthouden en minder water gebruiken, als initiatiefnemer zelf en als toetsers/belangen afwegen bij initiatieven van anderen.
Projectresultaat	<p>Gemeenten werken toe naar de implementatie van maatregelen om te komen tot een droogtebestendige inrichting (voor zover als dat niet al het geval is).</p> <p>Daartoe is de droogteopgave geborgd als afweging bij inrichting van de bebouwde omgeving. De opgave is gebiedsgericht ingevuld met een concrete aanpak, aansluitend bij de fysische kenmerken in de regio.</p>

Activiteiten en fasering

Gemeenten werken in dit speerpuntproject aan de lokale strategie/beleid (Spoor A: borgen in beleid) en de gemeentelijke bijdragen aan de droogteopgave (Spoor B: opgaves).

Activiteiten en fasering	Schaalniveau
Spoor A: Doelstelling borgen in gemeentelijkbeleid (afwegingskader)	
<i>Doel: borgen dat het belang van de droogteopgave standhoudt in de uitvoering, bij initiatieven van zowel gemeente zelf als van derden</i>	
Stap 0. Concretiseren aandeel aan Brabantse gemeenten	Provincie/gemeentes
Stap 1. Vertaling Droogteagenda naar lokaal/regionaal beleid	Gemeenten
Stap 2. Inspireren en leren van elkaar	Werkregio's en Brabant
Spoor B: Opgaves	
<i>Doel: aan de slag gaan met initiatieven, samen met onze partners</i>	
Stap 1. Regionale kansenkaart (quick-scan)	Werkregio's
Stap 2. Aan de slag met de geïdentificeerde kansen	Projectsamenvatting

Spoor A Doelstelling borgen in gemeentelijk beleid (afwegingskader)

▪ **Stap 0: Concretiseren aandeel van de opgave is aan de gemeenten (op schaalniveau Brabant)**

150 miljoen m³ grondwateraanvulling is aan de gemeenten (op schaalniveau Brabant).

Ideeën om invulling te geven aan de opgave zijn o.a.:

- 100% afkoppelen, geen druppel regenwater naar de zuivering **
- hydrologisch positief ontwikkelen = 10 mm regen laat infiltreren op alle oppervlakken die (her)ontwikkeld worden ***
- alleen hydrologisch positief ontwikkelen
- definiëren hoeveelheid m³ extra grondwateraanvulling per inwoner / ha

** *toevoeging van Brabantse Peel: 100% wordt afkoppelen als doelstelling benoemd. Als streefbeeld is dit een mooi getal, maar het is belangrijk om te realiseren dat dit in stedelijk gebied niet overal haalbaar of wenselijk is. Op verschillende locaties kan afkoppelen en infiltreren risico's hebben voor de grondwaterkwaliteit. Dit speelt bijvoorbeeld bij achtertuinen van woningen (schrobputjes) en in grondwaterbeschermingsgebieden. Ons voorstel is om hier als doel te benoemen: "op een doelmatige manier zoveel mogelijk afkoppelen."*

*** *toevoeging van Gemeente Tilburg Hydrologisch positief ontwikkelen; 10 mm regen laat infiltreren op alle oppervlakken die (her)ontwikkeld worden. Dus ongeacht of die voorheen verhard of onverhard waren. In de mail hieronder heb ik dat verder toegeelicht. Daarmee gaat het verder dan wat sommige gemeenten al doen. Meestal gebeurt dit namelijk alleen voor *toename* van verharding. Wij vonden dat voor de stad Tilburg niet voldoende. Daar is bijna alles verhard dus dat zou inhouden dat je bijna nooit iets hoeft te doen. Wij willen de stad beter maken. Vandaar dus dit principe van Hydrologisch Positief Ontwikkelen. Het zou mooi zijn als we dit ook bij andere gemeenten onder de aandacht kunnen brengen.*

▪ **Stap 1: Vertaling Droogteagenda naar lokaal/regionaal beleid.**

De gemeenten vertalen de beleidslijnen uit de Droogteagenda en borgen dit in hun gemeentelijke omgevingsvisie. Het gaat daarbij in ieder geval om de thema's: *inrichting bebouwd gebied, minder (drink) waterverbruik, hergebruik water*. Deze stap is onmisbaar: pas wanneer het landt in de lokale beleid/omgevingsvisie, gaat het doorwerken in regelgeving (gemeentelijk omgevingsplan en waar nodig de provinciale omgevingsverordening), in activiteiten (omgevingsprogramma's) en in de praktijk (plantoetsing).

Verankering in omgevingsplan en -programma is wenselijk. Daartoe moet het ook in de omgevingsvisie zijn geborgd (visie is de onderbouwing voor plan en programma). Provincie en waterschap kan op dat moment meedenken als toetsers van gemeentelijke omgevingsvisie. Een omgevingsvisie zal herijkingen ondergaan. Als zo'n moment voorlopig nog niet komt (planningen verschillen in ieder gemeente) kan eerst worden gefocust op vertaling in het programma Klimaatadaptatie en/of het programma Water van de betreffende gemeente.

Als leidraad bij de borgen in gemeentelijke omgevingsvisie, -programma en -plannen kunnen o.a. de volgende stukken worden benut als leidraad:

1. Handreiking water en bodem sturend Provincie NB d.d. 2024;
2. 'Droogte' in de Landelijke maatlat voor een groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving;
3. Handreiking decentrale regelgeving klimaatadaptief en natuurinclusief bouwen, inrichten en beheren.

Beleid hemelwaterverwerking "De kans geven om hemelwater te infiltreren én voldoende berging voor droge tijden"

Gemeenten borgen deze beleidslijn in hun voorkeursvolgorde* (comply or explain) voor hemelwaterverwerking. Zij bepalen en borgen de kaders om hierin de balans te bewaken tussen grondwateraanvulling en de wateroverlastopgave**.

Bijvoorbeeld: hergebruik op 1, infiltreren 2, borgen 3.

Bijvoorbeeld: voor die opgave voldoende bergingsschijf behouden blijven onder maaiveld, behoud functioneren van bestaande bergingsvoorzieningen, e.d.

▪ **Stap 2. Inspireren en leren van elkaar**

Gemeenten kunnen in de werkregio kennis en ervaringen uitwisselen over hoe de vertaalslag te maken in de gemeentelijke omgevingsvisie-, -plan en -programma's . De Provincie wil ook wel een rol spelen in het Brabantbreed inspireren en leren van elkaar.

Spoor B Opgaves

▪ **Stap 1: Regionale kansenkaart (quick-scan)**

Het opstellen van een quickscan (kansenkaart) door gemeenten, samen met het waterschap, die de opgave vanuit de Droogteagenda voor grondwateraanvulling gebiedsspecifiek invult. Een kansenkaart is van de gemeentes zelf met focus op hun rol en handelingsperspectief in bebouwd gebied vs. de focus van de kaarten van waterschappen. Bij gemeentes is behoefte aan aanpak op regionale schaal; boven de individuele GRP's. De ruimtelijke analyse focust op de droogteopgave en redeneert vanuit het stedelijk water (waar gemeenten de meeste impact kunnen maken). Op basis van bestaande informatie (evenals wat volgt vanuit de andere speerpuntprojecten), in combinatie met de gebiedskennis van de werkregio, kunnen kansen relatief snel geïdentificeerd worden. Het identificeert ook kansen in particulier gebied die een impactvolle bijdrage zouden betekenen in de opgave. Voorstel is om indien helpen de inhoud op werkregio niveau vorm te geven.

▪ **Stap 2: Aan de slag met de geïdentificeerde kansen**

Een nadere verkenning van praktische mogelijkheden en effecten bij de geïdentificeerde kansen. Bij een positief beeld volgt een projectuitwerking (projectdefinitie, uitvoeringsaanpak en samenwerkafspraken).

<p>Kansen en risico's</p>	<p>Kansen: dit speerpuntproject draagt bij aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Een plek voor maatwerk binnen de Brabantbrede Droogteagenda afspraken (erkenning van en handeling naar diversiteit in gebieden, problematiek en oplossingsruimte) ▪ Een efficiënte aanpak van de Brabantbrede Droogteagenda doelstellingen voor een droogtebestendig bebouwd gebied (het optimale doen) ▪ Gezamenlijke uitwerking en toepassing van een afwegingskader voor de droogteopgave en bredere leidende principes zoals een 'veilige en gezonde leefomgeving'. <p>Risico's:</p> <p>Benodigde personele capaciteit: met dit speerpuntproject komt een opgave bij de werkregio's en de gemeenten te liggen, dat vraagt (personele) capaciteit. Werkregio Brabantse Peel: "Een belangrijk risico dat wij zien is de beschikbaarheid van voldoende capaciteit (van personeel), zowel kwantitatief als kwalitatief, voor de aanpak van het droogtedossier". Het knelpunt op beschikbare capaciteit is zeer prangend, vooral bij kleine gemeenten. Hoe zorgen we dat zij dit ook werkelijk (kunnen) oppakken? Mogelijkheden Rijksgeld voor capaciteit verkennen zoals de Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid: CDOKE (SPUK).</p>
<p>Afbakening</p>	<p>1. Taakgerichte afbakening: Voor zover de zorgplichten en opgaves van gemeenten reiken. Bijvoorbeeld de opgave voor bossen, landbouw, bufferzones etc. zit in andere trajecten. Hierin zijn gemeenten wel partner en ook soms grondeigenaar.</p> <p>2. Thematische afbakening: Er is een groot geheel aan onderwerpen/activiteiten waar gemeenten een rol in hebben. We onderscheiden:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>Thema's die in dit speerpuntproject worden opgepakt:</u> o.a. grondwateraanvulling (bergen/infiltreren), inrichting bebouwd gebied (afkoppelen/ontharden). Zie tabel in "Activiteiten en fasering", spoor A. ▪ <u>Thema's die worden opgepakt in andere projecten/trajecten:</u> o.a. sponswerking bodem/haarvaten, hergebruik water, waterzuinig leven/bouwen, 'water en bodem sturend' in het instrumentarium. Hier zijn gemeenten niet in de lead maar hebben weldegelijk een rol/bijdrage. Zie tabel in Droogteagenda, bijlage 2.
<p>Betrokken organisaties en governance</p>	<p>Gemeenten (lokaal borgen in het Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie en de omgevingsvisie, -plan en -programma)</p>

	<p>Werkregio's (in dit bestaand samenwerkingsverband van gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven kan dit speerpuntproject gezamenlijk worden opgepakt en geborgd in het regionale Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie)</p> <p>Waterschappen (voor de uitwerking van dit speerpuntproject is het gesprek en de koppeling met de gebiedsgerichte strategieën van waterschappen van belang)</p> <p>Provincie (faciliteren van kennisuitwisseling en voeren van een lobbyagenda)</p>
Planning in jaren	Ntb
Capaciteit	Ntb
Middelen	Ntb
Opmerkingen	Concept mei 2024

Thema	Brabantbrede beleidslijn	Keuze/opgave in gemeente(n)
Inrichting bebouwd gebied	"Bebouwd gebied grootschalig afkoppelen en meer ontharden"	Tevens lokaal een centrale beleidslijn (voor zover niet al geborgd). Gemeenten identificeren kansen voor meer afkoppelen/ontharden en bepalen de lokale strategie voor stimuleren en (naar mate wenselijk) verplichten van particulieren.
Minder (drink) waterverbruik	<i>Thema wordt opgepakt in speerpuntproject 4 en ontwikkeltraject 2. Rol van gemeenten daarin: zie Droogteagenda bijlage 2.</i>	
Hergebruik water	<i>Thema wordt opgepakt in speerpuntproject 3. Rol van gemeenten daarin: zie ook de Droogteagenda bijlage 2.</i>	

Bijlage 1 Positie van gemeentes in de andere speerpuntprojecten en ontwikkeltrajecten van de Droogteagenda

De positie van gemeentes in het grondwater- en droogtedossier is veelzijdig. De positie van gemeentes is op meerdere plekken geborgd:

- Zij zijn via een ambtelijke en bestuurlijk vertegenwoordiging betrokken geweest in het opstellen van de Droogteagenda;
- Speerpuntproject 5 Gemeentes zijn de trekker van voorliggende factsheet 5;
- In de andere speerpuntprojecten en ontwikkeltrajecten van de Droogteagenda hebben gemeentes ook een rol en/of bijdrage zoals geschetst in onderstaande tabel;
- Het Grondwaterconvenant van 13 waterpartijen in Brabant raakt aan de positie van gemeentes, daarom is op het convenant een tekstuele aanpassing gedaan. Zie het Grondwaterconvenant als bijlage 3 van de Droogteagenda.

Bijdrage van gemeentes in de andere speerpuntrajecten

In de Droogteagenda staat centraal meer water vasthouden en minder water gebruiken. Gemeentes hebben een rol in veel van de thema's en activiteiten die hierbij komen kijken. De opgaves waar gemeentes een regierol hebben, zijn geborgd in Speerpuntproject 5 van de Droogteagenda.

Thema	Brabantbrede beleidslijn	Keuze/opgave in gemeente(n)
Inrichting bebouwd gebied	"Bebouwd gebied grootschalig afkoppelen en meer ontharden"	Tevens lokaal een centrale beleidslijn (voor zover niet al geborgd). Gemeentes identificeren kansen voor meer afkoppelen/ontharden en bepalen de lokale strategie voor stimuleren en (naar mate wenselijk) verplichten van particulieren.
Minder (drink) waterverbruik	<i>Thema wordt opgepakt in speerpuntproject 4 en ontwikkeltraject 2. Rol van gemeentes daarin: zie Droogteagenda bijlage 2.</i>	
Hergebruik water	<i>Thema wordt opgepakt in speerpuntproject 3. Rol van gemeentes daarin: zie ook de Droogteagenda bijlage 2.</i>	

Onderstaand overzicht laat zien welke rol of bijdrage gemeentes (kunnen) hebben in de opgaves die in andere speerpuntprojecten of ontwikkeltrajecten (met andere regievoerder) worden opgepakt.

Speerpuntproject/ontwikkeltraject	Thema	Rol gemeentes
Project 1. Sponswerking haarvaten <i>Trekker: Waterschap de Dommel</i>	Sponswerking bodem en haarvaten	Gemeentes <u>werken mee</u> in de uitvoeringsprojecten van waterschappen en TBO's voor anti-verdrogingsmaatregelen / sponswerking bodem vergroten / vernatting in de haarvaten
Project 2. Revitalisering bossen <i>Trekker: TBO's en provincie</i>		Gemeentes <u>worden betrokken</u> als partner daar waar gemeente grondeigenaar is.
Project 3. Hergebruik effluent zuivering & overig (her)gebruik waterstromen <i>Trekker: Waterschap Brabantse Delta</i>	Hergebruik water	Gemeentes <u>werken indien mogelijk mee</u> in de pilots en de (aanpak voor) implementatie van (her)gebruik van effluent en van alle waterstromen binnen een zuiveringseenheid. Kennisuitwisseling tussen gemeentes en met waterschappen op dit vlak is een grote wens. Gemeentes hebben lokaal inzicht in en kennis van watervraag/waterverbruik.

<p>Project 4. Alternatieve bronnen <i>Trekker: Brabant water</i></p>	<p>Zuinig watergebruik</p>	<p>Gemeenten <u>worden betrokken</u> in waar er een pilot (fase 1), planuitwerking (fase 2) of uitvoering (fase 3) in de betreffende gemeente ontstaat. De rol van gemeenten in het onderdeel 'zuinig watergebruik' vindt plaats in ontwikkeltraject 2.</p>
<p>Project 6. Data en monitoring <i>Trekker: Waterschap Aa en Maas</i></p>		<p>Gemeenten <u>worden betrokken</u> als partner bij de toetsing en bijstelling van projectplannen Gemeenten kunnen input leveren (zoals data/analyses uit hun grondwatermeetnet) en feedback geven (als één van de uiteindelijke gebruikersgroepen).</p>
<p>Ontwikkeltraject 1. Juridisch, financieel, grond en ruimtelijk instrumentarium <i>Trekker: Provincie</i></p>	<p>Water en bodem sturend, Landelijke maatlat klimaatadaptieve gebouwde omgeving</p>	<p>Gemeenten <u>werken mee</u> om "water en bodem als sturend principe" (voor locatiekeuzes) en de "landelijke maatlat klimaatadaptieve gebouwde omgeving" (voor inrichting) te vertalen en borgen in het gemeentelijk instrumentarium voor stedelijk gebied.</p>
<p>Ontwikkeltraject 2. Cultuuromslag waterbewustzijn en waterzuinig leven/bouwen <i>Trekker: Provincie</i></p>	<p>Communicatie, bewustzijn, stimulering</p>	<p>Gemeenten <u>hebben een belangrijke positie in en werken mee aan</u> de cultuuromslag. Vanuit hun positie dicht bij de maatschappij (burgers, bedrijven, onderwijs etc.), in het communiceren (vergroten waterbewustzijn) en mobiliseren (richting waterzuinig leven/bouwen). Ook geven zij zelf het goede voorbeeld door eigen watergebruik inzichtelijk te maken (sproeien, sportvelden etc.) en een plan te maken voor het verminderen daarvan.</p>